

REPORTAGE The Leiden Collection

Kleinood overtreft Minerva

Het kleinste schilderij van Rembrandt is iets groter dan een bankpas. 'Borstportret van een oude man met baard' dateert uit 1633. Het is het mooiste, ontroerendste en intiemste werk uit een onderdeel van The Leiden Collection die tot eind augustus is te zien in de Hermitage in Amsterdam.

Centraal in de tentoonstelling staat weliswaar het majestueuze doek 'Minerva in haar studeerkamer' (1635), maar het miniatuurtje van de oude man is een subliem kleinood dat de attractie van de godin van de wijsheid in ruime mate overstijgt.

Het is een zowel verfijnd als ruw beeld van een oude man. Met krachtige penseelstreken heeft de schilder hem neergezet. In eerste instantie denk je dat hij moe en uitgeblust is, maar als je beter kijkt, zie je dat hij bruist van energie. De lippen van de man zijn een beetje uiteen, zodat je hem bijna ziet ademen. Accenten in oker en wit geven leven aan zijn krullende baard. Zijn ogen zijn niet helemaal zichtbaar, zodat de kijker die zelf kan in vullen. Hier zit een mens van vlees en bloed, dat is duidelijk.

Kroonjuweel

„Een kroonjuweel”, zegt de Amerikaanse Thomas Kaplan over het kleinood, dat onderdeel is van zijn omvangrijke bezit: The Leiden

Collection. „Hoe is het mogelijk dat wij zo'n onwaarschijnlijk mooi kunstwerk in onze collectie hebben.”

The Leiden Collection is een van de grootste particuliere verzamelingen van zeventiende eeuwse Hollandse kunst. New Yorkers Thomas Kaplan en zijn vrouw Daphne Recanati Kaplan hebben in zeventien jaar tijd meer dan 250 schilderijen en tekeningen verzameld, die allemaal een link hebben met Rembrandt, of van de grote meester zelf zijn. De collectie is vernoemd naar de geboortestad van Rembrandt van Rijn. Uit de verzameling zijn 35 historiestukken geselecteerd die nu in de Hermitage in Amsterdam zijn te zien.

Een deel was in 2017 al te bezichtigen in het Louvre in Parijs, het favoriete museum van de Kaplans. Daarna ging een ruimer deel van de collectie in twee jaar tijd langs tal van grote steden over de wereld, zoals Beijing, Shanghai, Moskou, Sint-Petersburg. In 2014 was een klein deel ook al in de Leidse Lakenhal te zien.

Rembrandts belangstelling

ontstond aan het einde van de jaren twintig in de zeventiende eeuw, toen hij zelf nog een jonge kunstenaar in Leiden was. In zijn geboorteplaats ging hij naar de Latijnse school en kreeg daar les over mythologie en de Bijbel. Op 14-jarige leeftijd, in 1620, werd hij door zijn ouders ingeschreven voor een studie in de letteren, maar dat hield hij slechts twee jaar vol. Hij wilde liever kunstenaar worden en ging in de leer bij de Leidse historieschilder Jacob van Swanenburg. Bij Pieter Lastman in Amsterdam vervolgde hij zijn schildersopleiding en keerde vervolgens in Leiden terug, waar hij een atelier opende. In 1631 verhuisde hij naar Amsterdam, waar hij zich in eerste instantie toelegde op het portretten van Amsterdamse rijken en notabelen. Maar al snel ging hij ook zogenoemde historiestukken maken, ofwel schilderijen die een mythologisch, bijbels of allegorisch verhaal vertellen.

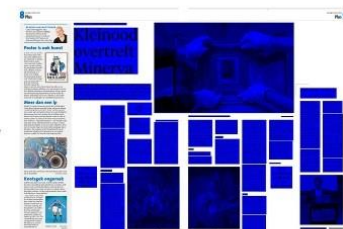
Godin

Saskia van Uylenburgh, de vrouw van Rembrandt,

stond vermoedelijk model voor Minerva, op het doek waar de godin in haar studeerkamer zit. Dit werk (138 bij 116,5 centimeter) staat centraal in de tentoonstelling 'Rembrandt en tijdgenoten, historiestukken uit The Leiden Collection', die in totaal 35 kunstwerken omvat.

Wijsheid

Rembrandt heeft Minerva, de Romeinse godin van de wijsheid en oorlog, afgebeeld als majestueus geklede jonge vrouw met loshangend blond haar. Ze is zowel vorstelijk als doodgewoon en aards. Zittend in haar studeerkamer kijkt ze in de richting van de kijker. Haar arm rust op een fel belicht boek, achter haar zijn in de

donkerte een helm, een zwaard en een groot schild te zien. Rembrandts accent op de wetenschappelijke aspiraties van Minerva past in de humanistische cultuur en politiek in het Amsterdam van de jaren 1630. De afbeelding van een vreedzame Minerva heeft de regenten van de stad waarschijnlijk aangesproken, want die keerden zich tegen een beslissing van de Staten-Generaal om de Zuidelijke Nederlanden binnen te vallen. Ze pleitten voor rust en stabiliteit. De schilder maakte het schilderij in 1635, het jaar dat hij een onafhankelijk meester werd in Amsterdam.

Het Minerva-dock behoort tot een groep monumentale schilderijen van antieke godinnen die Rembrandt schilderde in de periode 1633-1635. Die schilderijen zijn onder meer te zien in het Metropolitan Museum Art in New York, het Museo Nacional del Prado in Madrid, de Hermitage in Sint-Petersburg en de National Gallery in Londen.

Hagar

Andere docken die deel uitmaken van de expositie in Amsterdam zijn van Rembrandts leermeester Pieter Lastman, van Jan Steen, Frans van Mieris, Ferdinand Bol, Arent de Gelder, Caspar Netscher, Godefridus Schalcken en Carel Fabritius.

Van Fabritius is het bijzondere 'Hagar en de engel' te zien, een werk dat voor het eerst in bijna twee decennia in Nederland is te zien. De schilder verhuisde in 1640 van Middenbeemster naar Amsterdam, om daar in de leer te gaan bij Rembrandt.

Sinds maart vorig jaar heeft de Hermitage in Amsterdam verschillende tentoonstellingen georganiseerd rondom één specifiek meesterwerk, onder de naam Dutch Heritage. Het in de schijnwerper zetten van 'Minerva in haar studeerkamer' past in deze reeks.

De tentoonstelling uit The Leiden Collection is het tweede internationale project van het Amsterdamse museum dat vorig jaar de banden verbrak met de Russische naamgenoot, vanwege de inval in Oekraïne.

Erna Straatsma

“
Hoe is het mogelijk dat wij dat hebben

“
Dit kleinste schilderij is een kroonjuweel

Historie

'Rembrandt en tijdgenoten: historiestukken uit The Leiden Collection' heet de expositie die t/m 27 augustus is te zien in de Hermitage aan de Amstel 51 in Amsterdam.

Rijk door verkoop van grondstoffen

De eigenaar van The Leiden Collection, Thomas Kaplan (60) uit New York, vergaarde zijn vermogen door investeringen in grondstoffen. Op zijn veertigste begon hij met het verzamelen van Rembrandt-schilderijen en daarna ook andere Hollandse meesters. Met meer dan 250 kunstwerken heeft hij inmiddels een van de grootste privécollecties op het gebied van zeventiende eeuwse schilderkunst. In de begintijd van zijn verzameloede kocht hij gemiddeld één schilderij per week.

Hij wil het geen obsessie noemen, maar zijn passie voor Rembrandt komt er in de buurt. „Hij is de meest betekenisvolle schilder aller tijden”, zei Kaplan donderdag in de Hermitage in Amsterdam, waar hij als 10-jarige al graag naartoe wilde om

het Rijksmuseum te bezoeken. „Hij was revolutionair. Het is mijn missie om die boodschap overal op de wereld te verspreiden.”

Kaplan is onder meer de man achter de Electrum Group, de oprichter van Apex Silver Mines, de African Platinum PLC en de Leor Exploration & Production. Laatstgenoemd bedrijf verkocht hij voor 2,55 miljard dollar. Het persoonlijk vermogen van de New Yorker werd in 2017 door Forbes geschat op ruim één miljard dollar. Hij komt uit een welgestelde familie, die hem naar school liet gaan in Zwitserland en geschiedenis liet studeren aan de Oxford University.

Als weldoener investeert Kaplan niet alleen in kunst die hij uitleent aan musea, maar ook in natuurprojecten. Zo is hij begaan met het lot van wilde tijgers.

Thomas Kaplan in de Hermitage. FOTO ERNA STRAATSMA

'Lazarus en de rijke man' van Jan Steen. FOTO THE LEIDEN COLLECTION

'Minerva in haar studeerkamer'. FOTO THE LEIDEN COLLECTION

'Buste van een bebaarde oude man' van Rembrandt.
FOTO EVERT ELZINGA